

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINĖS ADVOKATĖS
ELEANOR SHARPSTON IŠVADA,
pateikta 2018 m. gruodžio 19 d.¹

Byla C-431/17

**Monachos Eirinaios, kata kosmon Antonios Giakoumakis tou Emmanouil
prieš
Dikigorikos Syllogos Athinon**

(*Symvoulío tis Epikrateias* (Valstybės Taryba) (Graikija) prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Direktyva 98/5/EB – 3 straipsnis – 6 straipsnis – Vienuolio įtraukimas į valstybės narės, kitos nei ta, kurioje jam suteiktas profesinis vardas, advokatų sąrašą – Nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis draudžiama įtraukti į sąrašą“

1. Ar galima tarnauti dviem šeiminiškams? Jeigu vienas iš tų šeiminių – Dievas, krikščionis pirminį atsakymą gali rasti evangelijoje: „Niekas negali tarnauti dviem šeiminiškams: arba jis vieno nekės, o kitą mylės, arba prie vieno bus prisirišęs, o kitą nieku vers. Negalite tarnauti Dievui ir Mamonai“². (Tačiau išlikęs išpūdingas Jėzaus Nazariečio ir teisininko pokalbis, per kurį buvo pateiktas alegorinis pasakojimas apie gailestingąjį samarietį, aiškiai rodo, kad visiškai įmanoma tarnauti Dievui ir būti teisininkų bendruomenės nariu³.) Tais atvejais, kai vienuolis nori būti įtrauktas į valstybės narės, kitos nei ta, kurioje jam suteiktas profesinis vardas, advokatūros sąrašą ir taip tarnauti ir teisingumui, ir Dievui, taip pat būtina atsižvelgti į Direktyvą 98/5/EB⁴.

2. *Symvoulío tis Epikrateias* (Valstybės Taryba, Graikija; toliau – prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas) šį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikė tam, kad išsiaiškintų, ar pagal Direktyvą 98/5 kompetentingos institucijos gali atsisakyti įregistruoti *Monachos Eirinaios*⁵, Graikijos vienuolino vienuolį, kad šis galėtų verstis advokato praktika pagal kilmės valstybėje narėje suteiktą profesinį vardą, vien todėl, kad pagal nacionalinę teisę vienuoliai tiesiog negali būti įtraukti į advokatūros sąrašus. Kyla klausimas, kaip Direktyvos 98/5 nuostatas dėl advokato praktika pagal kilmės šalyje suteiktą profesinį vardą besiverčiančių asmenų *registracijos*, kuriose numatyti imperatyvūs įpareigojimai, suderinti su tokiems advokatams taikomomis *profesinės veiklos ir etikos* taisyklėmis, kurias priimti valstybės narės turi plačią diskreciją. Teisingumo Teismo pateiktas išaiškinimas turės užtikrinti, kad direktyva būtų aiškinama nuosekliai ir darniai.

¹ Originalo kalba: anglų.

² „Ο δε ς δύναται δυς κυρίοις δουλεύειν· ὃς ἂν ἐν τῷ κυρίῳ ἢ ἐν τῷ θεῷ, ἢ ἐν τοῦ κυρίου καὶ τοῦ θεοῦ δουλεύῃ, ὁ εὐδοκίᾳ τοῦ κυρίου καὶ τοῦ θεοῦ δουλεύει καὶ μαμωνᾷ“, Mt 6,24.

³ Lk 10,25–37.

⁴ 1998 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva, skirta padėti teisininkams verstis nuolatine advokato praktika kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje buvo įgyta kvalifikacija (OL L 77, 1998, p. 36; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 3 t., p. 83), paskutinį kartą iš dalies pakeista 2013 m. gegužės 13 d. Tarybos direktyva 2013/25/ES, kuria dėl Kroatijos Respublikos stojimo adaptuojamos tam tikros įsisteigimo teisės ir laisvės teikti paslaugas srities direktyvos (OL L 158, 2013, p. 368).

⁵ „Monachos Eirinaios“ įprastas vertimas į anglų k., kuri yra šios išvados originalo kalba, būtų „Brother Eirinaios“ (vienuolis Ireneos). Tačiau šioje išvadoje vartosis žodį „Monachos“ (vienuolis), kad būtų išvengta skirtingo supratimo ir konotacijų, kurių gali atsirasti vartojant skirtingas kalbines versijas.

Teisinis pagrindas

ES teisė

Direktyva 98/5

3. Direktyvos 98/5 1 konstatuojamojoje dalyje pabrėžiama galimybės valstybių narių piliečiams dirbti pagal profesiją kaip savarankiškai dirbantiems asmenims ar pastovų atlyginimą gaunantiems darbuotojams ne toje valstybėje narėje, kurioje jie įgijo savo profesines kvalifikacijas, svarba. 2 ir 3 konstatuojamosiose dalyse paaiškinta, kad šioje direktyvoje numatyta Direktyvoje 89/48 nustatytą advokato profesijos įgijimo priimančiojoje valstybėje narėje priemonių alternatyva⁶.

4. 5 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad veiksmas „yra pateisinamas Bendrijos lygiu ne tik dėl to, kad, palyginti su bendrąja diplomų pripažinimo sistema, jis numato advokatams lengvesnę integracijos į profesiją priimančiojoje valstybėje narėje būdą, bet ir todėl, kad, suteikiant galimybę teisininkams verstis nuolatine advokato praktika priimančiojoje valstybėje narėje pagal jų buveinės valstybėje vartojamą profesinį vardą, patenkinami teisinių paslaugų klientų poreikiai, kuriems dėl didėjančių prekybos srautų, kuriuos visų pirma lemia vidaus rinka, yra reikalinga teisinė pagalba atliekant tarpvalstybinius sandorius, kuomet dažnai sutampa [persidengia] tarptautinė teisė, Bendrijos teisė ir vidaus teisė“.

5. 6 konstatuojamojoje dalyje paaiškinta, kad veiksmas pateisinamas dar ir dėl to, „kad tik keletas valstybių narių jau leidžia savo teritorijoje imtis advokato praktikos kitu būdu, nei teikiant paslaugas, kitų valstybių narių teisininkams, kurie verčiasi advokato praktika pagal savo buveinės šalyje vartojamą profesinį vardą; <...> vis tik valstybėse narėse, kuriose ši galimybė yra, žymiai [gerokai] skiriasi praktiniai dalykai, pavyzdžiui, veiklos sritis ir reikalavimas registruotis kompetentingose institucijose; <...> tokia situacijų įvairovė lemia nelygią ir iškraipytą konkurenciją tarp valstybių narių advokatų bei kliudo judėjimo laisvei; <...> šiuos sunkumus išspręsti ir suteikti advokatams bei teisinių paslaugų vartotojams visose valstybėse narėse vienodas galimybes galima tik priimant direktyvą, nustatančią sąlygas, reglamentuojančias advokato praktiką kitu nei paslaugų teikimo būdu pagal jų buveinės šalyje vartojamą profesinį vardą“.

6. 7 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad direktyva nenustato jokių taisyklių dėl išimtinai vidaus situacijų, o kai ji turi poveikį teisininko profesiją reglamentuojančioms nacionalinėms taisyklėms, šis poveikis yra tik toks, koks būtinas tikslui efektyviai pasiekti. Direktyva nepažeidžiami nacionalinės teisės aktai, reglamentuojantys galimybę imtis advokato praktikos ir verstis ja pagal priimančiojoje valstybėje narėje vartojamą profesinį vardą.

7. 8 konstatuojamojoje dalyje paaiškinta, kad „advokatai, kuriems yra taikoma ši direktyva, turėtų registruotis priimančiosios valstybės narės kompetentingoje institucijoje, kad ta institucija galėtų užtikrinti, kad jie laikosi toje valstybėje narėje galiojančių profesinės veiklos taisyklių; <...> tokios registracijos poveikį jurisdikcijoms ir teismų instancijoms bei rūšims, kuriose teisininkai gali verstis advokato praktika, nustato priimančiojoje valstybėje narėje advokatams taikytina teisė“.

8. 9 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad „teisininkai, kurie nėra integravęsi į profesiją priimančiojoje valstybėje narėje, turėtų verstis advokato praktika toje valstybėje pagal savo buveinės šalyje vartojamą profesinį vardą, kad būtų užtikrinta, jog vartotojai bus tinkamai informuoti, o tokie advokatai būtų atskirti nuo priimančiosios valstybės narės teisininkų, besiverčiančių advokato praktika pagal joje vartojamą profesinį vardą“.

⁶ 1988 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyva 89/48/EEB dėl bendrosios aukštojo mokslo diplomų, išduotų po bent trejų metų profesinio mokymo ir lavinimo, pripažinimo sistemos (OL L 19, 1989, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 337), panaikinta 2005 m. rugsėjo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/36 dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo (OL L 255, 2005, p. 22).

9. Direktyvos 1 straipsnio 1 dalyje nurodytas jos tikslas – padėti teisininkams verstis nuolatine advokato praktika kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje buvo įgyta profesinė kvalifikacija. 1 straipsnio 2 dalyje advokatas apibrėžtas kaip „asmuo, valstybės narės pilietis, turintis teisę verstis savo profesine veikla pagal vieną iš šių profesinių vardų: <...> Graikija: Δικηγόρος [Dikigoros] <...> Kipras: Δικηγόρος [Dikigoros]“.

10. 2 straipsnyje nustatyta kiekvieno advokato teisė verstis nuolatine 5 straipsnyje detaliai nurodyta profesine veikla bet kurioje kitoje valstybėje narėje pagal savo buveinės šalyje vartojamą profesinį vardą.

11. 3 straipsnyje nurodyta:

„1. Teisininkas, pageidaujantis verstis advokato praktika kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje jis įgijo savo profesinę kvalifikaciją, registruojasi tos valstybės kompetentingoje institucijoje.

2. Priimančiosios valstybės narės kompetentinga institucija įregistruoja advokatą jam pateikus pažymėjimą, patvirtinantį jo registraciją buveinės valstybės narės kompetentingoje institucijoje. Ji gali reikalauti, kad buveinės valstybės narės kompetentingos institucijos pažymėjimas būtų išduotas ne vėliau [daugiau] kaip prieš tris mėnesius. Apie registraciją ji praneša buveinės valstybės narės kompetentingai institucijai.“

12. 4 straipsnyje nurodyta, kad teisininkas, priimančiojoje valstybėje narėje besiverčiantis advokato praktika pagal savo buveinės šalies profesinį vardą, „kuris turi būti nurodytas jo buveinės valstybės narės valstybine kalba arba viena iš valstybinių kalbų, vartoja profesinį vardą aiškiai ir taip, kad būtų išvengta painiojimo su priimančiojoje valstybėje narėje vartojamu profesiniu vardu“.

13. 5 straipsnio 1 dalyje teisininko, besiverčiančio advokato praktika pagal savo buveinės šalies profesinį vardą, veiklos sritis apibrėžta taip: „tos pačios profesinės veiklos rūšys kaip teisininko, besiverčiančio advokato praktika pagal atitinkamą priimančiosios valstybės narės profesinį vardą“. Jis gali, *inter alia*, „teikti konsultacijas savo buveinės valstybės narės teisės, Bendrijos teisės, tarptautinės teisės ir priimančiosios valstybės narės teisės klausimais. Bet kuriuo atveju jis turi laikytis nacionaliniuose teismuose taikomų procesinių taisyklių“.

14. 6 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad, „nepaisant profesinės veiklos taisyklių, kurios jam taikomos jo buveinės valstybėje narėje, teisininkui, besiverčiančiam advokato veikla pagal savo buveinės šalies profesinį vardą priimančiosios valstybės narės teritorijoje, dėl visos šioje teritorijoje jo vykdomos veiklos taikomos tos pačios profesinės veiklos taisyklės kaip ir teisininkui, besiverčiančiam advokato praktika pagal atitinkamą priimančiosios valstybės narės profesinį vardą“. Kaip nurodyta 6 straipsnio 3 dalyje, priimančioji valstybė narė „gali reikalauti, kad teisininkas, besiverčiantis advokato praktika pagal savo buveinės šalies profesinį vardą, apsidraustų profesiniu civilinės atsakomybės draudimu arba taptų profesinio garantinio fondo nariu pagal taisykles, kurias ta valstybė nustato jos teritorijoje vykdomai profesinei veiklai“.

15. Direktyvos 7 straipsnis susijęs su drausmės bylomis, kurios keliamos tais atvejais, kai teisininkas, besiverčiantis advokato praktika pagal savo buveinės šalies profesinį vardą, nevykdo priimančiojoje valstybėje narėje galiojančių įsipareigojimų. 7 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad „taikomos priimančiojoje valstybėje narėje numatytos procesinės taisyklės, baudos ir teisės gynimo priemonės“. 7 straipsnio 2–5 dalyse nurodyta, kad:

„2. Priimančiosios valstybės narės kompetentinga institucija, prieš iškeldama drausmės bylą teisininkui, besiverčiančiam advokato praktika pagal jo buveinės šalies profesinį vardą, kuo greičiau praneša apie tai buveinės valstybės narės kompetentingai institucijai, pateikdama jai visą atitinkamą informaciją.

[Tai] taikoma *mutatis mutandis*, jeigu drausmės bylą kelia buveinės valstybės narės kompetentinga institucija <...>.

3. Nepažeidžiant priimančiosios valstybės narės kompetentingos institucijos sprendimų priėmimo galios, drausmės bylos nagrinėjimo metu minėta institucija bendradarbiauja su buveinės valstybės narės kompetentinga institucija. <...>

4. Buveinės valstybės narės kompetentinga institucija sprendžia, kokių priemonių imtis pagal savo procesines ir materialines taisykles, atsižvelgdama į priimančiosios valstybės narės kompetentingos institucijos sprendimą, priimtą dėl teisininko, besiverčiančio advokato praktika pagal jo buveinės šalies profesinį vardą.

5. Nors tai nėra išankstinė sąlyga priimančiosios valstybės narės kompetentingos institucijos sprendimui, buveinės valstybės narės kompetentingos institucijos sprendimas laikinai ar visam laikui uždrausti verstis praktika automatiškai uždraudžia atitinkamam teisininkui verstis advokato praktika pagal jo buveinės valstybėje narėje vartojamą profesinį vardą priimančiojoje valstybėje narėje.“

16. 9 straipsnyje nurodyta, kad „sprendimai neatlikti 3 straipsnyje numatytos registracijos arba panaikinti tokią registraciją bei sprendimai dėl drausminių priemonių taikymo turi būti motyvuoti“. Dėl tokių sprendimų turi būti numatyta teisės gynimo priemonė teisme.

Nacionalinė teisė

Prezidento dekretas 152/2000

17. Direktyva 98/5 į Graikijos teisę perkelta Prezidento dekretu 152/2000 „dėl palengvinimo advokatams, kurie savo kvalifikaciją įgijo kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje, užsiimti nuolatine advokato praktika Graikijoje“ (*Proedriko Diatagma 152/2000, Diefkolynsi tis monimis askisis tou dikigorikoy epaggelmatos stin Ellada apo dikigorous pou apektisan ton epaggelmatiko tous titlo se allo kratos-melos tis EE*, toliau – Prezidento dekretas).

18. 5 straipsnio 1 dalyje nurodyta, jog tam, kad galėtų užsiimti profesine veikla Graikijoje, advokatas privalo būti įtrauktas į apylinkės, kurioje ketina vykdyti veiklą, advokatūros sąrašą ir turėti kontorą toje apylinkėje. 5 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad sprendimą dėl tokio įtraukimo priima minėtos advokatūros taryba po to, kai suinteresuotasis asmuo pateikia tokius dokumentus: i) oficialų dokumentą, iš kurio matyti, kad asmuo turi valstybės narės pilietybę; ii) teistumo (neteistumo) pažymą; iii) pažymą apie įtraukimą į advokatų sąrašą, išduotą profesinį vardą suteikusios kilmės šalies kompetentingos institucijos arba kitos kilmės šalies kompetentingos institucijos.

19. Be to, 8 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad „neatsižvelgiant į advokatui kilmės valstybėje taikomas profesinę veiklą ir etiką reglamentuojančias teisės normas, bet kokiai jo Graikijos teritorijoje vykdomai veiklai taip pat taikomos profesinę veiklą ir etiką reglamentuojančios teisės normas, kurios taikomos atitinkamai advokatūrai priklausantiems advokatams. Visų pirma jis turi laikytis reikalavimų, nustatytų <...> teisės normose, kuriose reglamentuojamas advokato veiklos vykdymas Graikijoje, ypač tose, kur kalbama apie su advokato profesija nesuderinamą veiklą ar veiklos, svetimos advokato profesijai, vykdymą, profesinę paslaptį, profesinę etiką, reklamą, profesinį orumą ir tinkamą pareigų vykdymą“.

Advokatūros kodeksas

20. Įstatymo Nr. 4194/2013 (*Kodikas dikigoron*, toliau – Advokatūros kodeksas) 1 straipsnyje nurodyta, kad advokatas yra viešąsias funkcijas vykdomas asmuo, kuriam teisinėje valstybėje tenka esminis vaidmuo. Vykdydamas savo pareigas advokatas bylas veda vadovaudamasis savo profesiniais sprendimais ir nepriima patarimų ar nurodymų, prieštaraujančių įstatymui arba nesuderinamų su kliento interesais⁷.

21. 6 straipsnio pavadinimas – „Sąlygos tapti advokatu. Su advokato veikla nesuderinamos aplinkybės“. Jame numatytos dvi teigiamos sąlygos, taikomos norintiems tapti advokatais asmenims, būtent reikalavimas: i) turėti Graikijos, kitos valstybės narės arba EEE valstybės pilietybę; ir ii) turėti teisinį išsilavinimą; taip pat nurodytos keturios su advokato veikla nesuderinamos aplinkybės, tarp jų – dvasininko arba vienuolio statusas.

22. 7 straipsnio 1 dalies pavadinimas – „Advokato statuso praradimas *ipso jure*“. Joje, be kita ko, nurodyta, kad advokato statusą *ipso jure* praranda ir pašalinamas iš advokatūros, kurios narys yra, tvarkomo sąrašo asmuo, kuris yra dvasininkas arba vienuolis arba kuris paskiriamas eiti ar eina mokamas pareigas pagal sutartį, pagal kurią užmezgami darbo arba valstybės tarnybos santykiai dirbant bet kokiam viešosios teisės reglamentuojamam juridiniam asmeniui⁸. Į 7 straipsnio 1 dalies taikymo sritį patenkantis advokatas privalo pateikti advokatūrai, kurios narys jis yra, pareiškimą ir atsisakyti advokato statuso⁹.

23. 23 straipsnyje numatyta, kad advokatas privalo turėti buveinę ir kontorą pirmosios instancijos teismo, prie kurio yra priskirtas, apylinkėje. 82 straipsnyje nustatyta, kad advokatui neleidžiama teikti savo paslaugų neatlygintinai, išskyrus tam tikrus aiškiai išvardytus atvejus.

Graikijos bažnyčios statutas

24. Įstatymo Nr. 590/1977 dėl Graikijos bažnyčios statuto (*Katastatikos Chartis tis Ekklisias tis Ellados*) 39 straipsnyje nurodyta, kad vienuolynai yra religinės paskirties pastatai, skirti į juos priimtiems vyrams ir moterims asketiškai gyventi pagal vienuolių įžadus, šventuosius gyvenimo vienuolyne kanonus ir ortodoksų bažnyčios tradicijas. Vienuolynų dvasinę priežiūrą vykdo už atitinkamą parapiją atsakingas vyskupas.

25. 56 straipsnio 3 dalyje numatytas draudimas vienuolio įžadus priėmusiam asmeniui išvykti už savo parapijos ribų be vyresniojo dvasininko leidimo. Be to, jeigu jis ketina kitoje apylinkėje likti daugiau nei du mėnesius per kalendorinius metus (nepertraukiamai arba su pertrūkiais), turi gauti ir metropolito leidimą.

Įstatymas dėl bažnytinių fondų ir vienuolynų administravimo

26. Įstatymo Nr. 3414/1909 (*Peri Genikou Ekklisastikou Tameiou kai dioikiseos Monastirion*, toliau – Įstatymas dėl bažnytinių fondų ir vienuolynų administravimo) 18 straipsnyje numatyta, kad, kai asmuo priima vienuolio įžadus, visa jo nuosavybė pereina vienuolynui, išskyrus dalį, kuri paliekama jo įpėdiniams pagal paveldėjimo teisę.

⁷ 5 straipsnis.

⁸ Atitinkamai 7 straipsnio 1 dalies a ir c punktai.

⁹ 7 straipsnio 2 dalis.

Faktinės aplinkybės, procesas ir prejudicinis klausimas

27. *Monachos Eirinaios* yra vienuolis iš Graikijos vienuolyno¹⁰. Be to, jis turi teisininko kvalifikaciją ir nuo 2014 m. gruodžio 11 d. priklauso *Pagkyprios Dikigorikos Syllogos* (Kipro advokatūra, toliau – PDS).

28. 2015 m. birželio 12 d. jis *Dikigorikos Syllogos Athinon* (Atėnų advokatūra, toliau – DSA) pateikė prašymą jį įtraukti į praktikuojančių advokatų sąrašą kaip advokatą, kuris profesinį vardą igijo kitoje valstybėje narėje. 2015 m. birželio 18 d. DSA taryba atmetė šį prašymą. Šis sprendimas grindžiamas Prezidento dekreto 8 straipsnio 1 dalimi, pagal kurią nacionalinės teisės nuostatos, kuriose nurodytos su advokato veikla nesuderinamos aplinkybės (būtent dvasininko arba vienuolio statusas), taikomos ir advokatams, kurie ketina užsiimti šia praktika Graikijoje pagal savo kilmės šalyje įgytą profesinį vardą.

29. 2015 m. rugsėjo 29 d. *Monachos Eirinaios* apskundė šį sprendimą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui.

30. Šis teismas pažymi, kad Graikijos advokatams taikomos profesinės veiklos ir etikos taisyklės vienuoliams neleidžia verstis advokato praktika dėl DSA nurodytų priežasčių, būtent dėl to, kad dėl jų statuso nėra nepriklausomumo garantijų, kyla abejonų dėl jų visiško atsidavimo profesinei veiklai ir dėl to, ar jie gali vesti bylas konfliktinėmis sąlygomis, taip pat dėl realaus, o ne fiktyvaus įsisteigimo atitinkamo pirmosios instancijos teismo apylinkėje ir dėl įsipareigojimo neteikti paslaugų neatlygintinai. Jeigu atitinkama advokatūra privalėtų įtraukti vienuolį į praktikuojančių advokatų sąrašą pagal Direktyvos 98/5 3 straipsnį tam, kad šis užsiimtų tokia veikla pagal kilmės šalyje suteiktą profesinį vardą, ji iš karto privalėtų pripažinti, kad jis padarė profesinę veiklą ir etiką reglamentuojančių nacionalinės teisės nuostatų pažeidimą, kaip tai leidžiama pagal šios direktyvos 6 straipsnį, nes pagal tas nuostatas vienuoliams draudžiama verstis advokato praktika.

31. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat remiasi savo jurisprudencija, kurioje konstatavo, kad anksčiau galiojusi Advokatūros kodekso nuostata, pagal kurią dvasininkams buvo draudžiama tapti advokatais, neprieštarauja lygybės principui ir laisvei užsiimti profesine veikla. Pirma, viešasis interesas reikalauja, kad advokatas atsiduotų tik savo pareigų vykdymui, ir, antra, advokato veiklos vykdymas susijęs su konfliktais, o tai nesuderinama su dvasiško statusu¹¹. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas anksčiau taip pat yra nusprendęs, kad ši nuostata neprieštarauja Graikijos Konstitucijos 13 straipsniui, EB 52 straipsniui (dabar – SESV 49 straipsnis) (nes tos anksčiau nagrinėtos bylos faktinės aplinkybės buvo susijusios vien su vidaus situacija) ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 9 straipsniui¹².

32. Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo priimti prejudicinį sprendimą dėl šio klausimo:

„Ar Direktyvos 98/5/EB 3 straipsnis turi būti suprantamas taip, kad nacionalinės teisės aktų leidėjas gali uždrausti įtraukti Graikijos bažnyčios vienuolį į valstybės narės, kitos nei ta, kurioje jam suteiktas profesinis vardas, kompetentingos institucijos tvarkomą sąrašą kaip advokatą, kuris siekia šioje valstybėje užsiimti profesine veikla naudodamas kilmės šalyje suteiktą profesinį vardą, motyvuodamas tuo, kad pagal nacionalinę teisę Graikijos bažnyčios vienuoliai negali būti įtraukti į praktikuojančių advokatų sąrašus, nes dėl jų statuso nėra garantijų, kurios pripažįstamos būtinomis norint užsiimti advokato veikla?“

10 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas *Monachos Eirinaios* apibūdino kaip vienuolį iš Petros šventojo vienuolyno, esančio Kardicos provincijoje. Tačiau per posėdį *Monachos Eirinaios* advokatai nurodė, kad šiuo metu jis yra apsistojęs Zakinto saloje.

11 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo (plėninė sesija) sprendimas Nr. 2368/1988.

12 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo sprendimas Nr. 1090/1989.

33. Rašytines pastabas pateikė *Monachos Eirinaios*, Graikijos vyriausybė, Nyderlandų vyriausybė ir Europos Komisija. Per 2018 m. rugsėjo 18 d. teismo posėdį buvo išklausti *Monachos Eirinaios*, DSA, Graikijos vyriausybė ir Komisija.

Vertinimas

Taikytina teisė

34. Skirtingiems teisininkų, pageidaujančių verstis advokato praktika kitoje valstybėje narėje, padėties aspektams taikomos įvairios direktyvos. Taigi, Direktyva 2005/36 reglamentuojamas profesinių kvalifikacijų pripažinimas, o Tarybos direktyva 77/249/EB susijusi su laisve teikti paslaugas¹³. Direktyva 2006/123/EB susijusi su įvairia veikla vidaus rinkoje, įskaitant teisinių konsultacijų teikimą dėl įsisteigimo ir paslaugų teikimo¹⁴. Direktyva 98/5 taikoma teisininkams, norintiems verstis nuolatine advokato praktika priimančiojoje valstybėje narėje.

35. Rašytinėse pastabose Nyderlandų vyriausybė nurodė, kad Direktyvoje 98/5 nėra jokių nuostatų dėl advokatų profesinės veiklos ir etikos, todėl reikėtų remtis kitomis direktyvomis, kurios galėtų būti taikomos.

36. Nesutinku su tokiu požiūriu.

37. Direktyva 77/249 reglamentuoja teisininkų paslaugų teikimą, o ne įsisteigimo laisvę¹⁵. Tačiau prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjama byla susijusi su advokatūros atsisakymu įtraukti kitoje valstybėje narėje profesinę kvalifikaciją įgijusį teisininką į praktikuojančių advokatų sąrašą. Todėl prejudicinio klausimo dalykas yra advokato įsisteigimas, kuriam taikoma Direktyva 98/5, o ne laisvė teikti paslaugas¹⁶.

38. Direktyva 2005/36 taikoma teisininkams, kurie pageidauja nedelsdami įsisteigti, naudodamiesi *priimančiosios* valstybės narės profesiniu vardu. Ji neturi įtakos Direktyvos 98/5 veikimui¹⁷ ir šiai bylai nėra svarbi. *Monachos Eirinaios* siekia būti įtrauktas į praktikuojančių advokatų sąrašą pagal Kipre įgytą profesinį vardą.

39. Direktyva 2006/123 tikrai taikoma teisinėms paslaugoms ir ja reglamentuojamas ne vien paslaugų teikimas, bet ir įsisteigimas¹⁸. Tačiau tos direktyvos 25 straipsnis, kuriuo Nyderlandų vyriausybė remiasi rašytinėse pastabose, taikomas tik daugiasritės *ekonominės* veiklos vykdymui. Vienuolio statusas – kurį *Monachos Eirinaios* turi šalia teisininko statuso kaip „lygiagrečiai vykdomą veiklą“ – į tokios veiklos sritis nepatenka.

13 1977 m. kovo 22 d. Tarybos direktyva, skirta padėti teisininkams veiksmingai naudotis laisve teikti paslaugas (OL L 78, 1977, p. 17; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 1 t., p. 52), paskutinį kartą iš dalies pakeista 2013 m. gegužės 13 d. Tarybos direktyva 2013/25/ES, kuria dėl Kroatijos Respublikos stojimo adaptuojamos tam tikros įsisteigimo teisės ir laisvės teikti paslaugas srities direktyvos (OL L 158, 2013, p. 368).

14 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl paslaugų vidaus rinkoje (OL L 376, 2006, p. 36) 33 konstatuojamoji dalis ir 1 straipsnio 1 dalis.

15 Direktyvos 77/249 antra konstatuojamoji dalis ir 1 straipsnis.

16 Žr. Direktyvos 98/5 1 straipsnio 4 dalį. Šiuo klausimu taip pat žr. 2010 m. gruodžio 2 d. Sprendimą *Jakubowska*, C-225/09, EU:C:2010:729.

17 Direktyvos 2005/36 42 konstatuojamoji dalis. 2011 m. vasario 3 d. Sprendime *Ebert*, C-359/09, EU:C:2011:44 (byloje, susijusioje su Direktyva 89/48, kuri buvo panaikinta Direktyva 2005/36, ir Direktyva 98/5), Teisingumo Teismas konstatavo, kad šios dvi direktyvos papildoma viena kitą ir taip valstybių narių advokatams nustato du būdus, kaip įgyti teisę verstis advokato praktika priimančiojoje valstybėje narėje pagal jos profesinį vardą: žr. 27–35 punktus).

18 Direktyvos 2006/123 33 konstatuojamoji dalis ir 1 straipsnio 1 dalis.

40. Akivaizdu, kad *Monachos Eirinaios* padėtis patenka į Direktyvos 98/5 taikymo sritį. Jis yra teisininkas, turintis vienoje valstybėje narėje galiojančią profesinį vardą (todėl patenka į Direktyvos 98/5 taikymo asmenims sritį, kaip ši apibrėžta 1 straipsnio 1 ir 2 dalyse), siekiantis verstis nuolatine advokato praktika kitoje valstybėje narėje pagal savo kilmės šalies profesinį vardą (todėl jis atitinka su tarpvalstybiniu elementu susijusią sąlygą ir patenka į Direktyvos 98/5 materialinę taikymo sritį, kaip ji apibrėžta tos direktyvos 1 straipsnio 1 dalyje). Taigi, nacionalinės teisės nuostatų, kuriomis draudžiama įtraukti vienuolius į advokatų sąrašus pagal jų kilmės šalyje įgytą profesinį vardą, nes dėl jų statuso nėra garantijų, kurios yra būtinos norint užsiimti advokato veikla, atitiktis ES teisei turi būti vertinama atsižvelgiant į tą direktyvą.

Pirminės pastabos dėl Direktyvos 98/5

41. Direktyvos 98/5 tikslas – padėti teisininkams verstis nuolatine advokato praktika kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje buvo įgyta profesinė kvalifikacija, ir taip pagerinti teisininkų laisvą judėjimą¹⁹ (toliau dėl patogumo tokius teisininkus vadinu teisininkais migrantais).

42. Siekiant skatinti vidaus rinką, direktyvos tikslas – suteikti advokatams ir teisinių paslaugų vartotojams visose valstybėse narėse vienodas galimybes. Ja visų pirma siekiama patenkinti teisinių paslaugų klientų poreikius, kuriems dėl didėjančių prekybos srautų, nulemtų vidaus rinkos, yra reikalinga teisinė pagalba atliekant tarpvalstybinius sandorius, kuomet dažnai persidengia tarptautinė teisė, ES teisė ir vidaus teisė²⁰.

43. Taigi, direktyvos tikslas, be kita ko, yra panaikinti nacionalinės teisės normų, reglamentuojančių registravimąsi kompetentingose institucijose, skirtumus, dėl kurių atsiranda nelygybė ir laisvo judėjimo kliūčių²¹. Abipusė teisininkų migrantų, pageidaujančių vykdyti veiklą pagal kilmės šalyje suteiktą profesinį vardą, profesinių vardų pripažinimo tvarka padeda siekti direktyvos tikslų²².

44. Vis dėlto, nors ši direktyva susijusi su teise įsisteigti, ja neregamentuojama nei galimybė verstis advokato praktika, nei šios profesinės veiklos vykdymas pagal priimančiojoje valstybėje narėje suteiktą profesinį vardą²³.

45. Siekiant direktyvos tikslų būtina užtikrinti skirtingų interesų pusiausvyrą.

19 Direktyvos 98/5 1 ir 5 konstatuojamosios dalys ir 1 straipsnio 1 dalis. Taip pat žr. Komisijos pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, skirtos padėti teisininkams verstis nuolatine advokato praktika kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje buvo įgyta kvalifikacija, KOM(94) 572 galutinis (toliau – Komisijos pasiūlymas), 1.3 punktą.

20 1, 5 ir 6 konstatuojamosios dalys.

21 Direktyvos 98/5 6 konstatuojamoji dalis ir 2014 m. liepos 17 d. Sprendimo *Torresi*, C-58/13 ir C-59/13, EU:C:2014:2088, 37 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija.

22 Šiuo klausimu žr. 2014 m. liepos 17 d. Sprendimo *Torresi*, C-58/13 ir C-59/13, EU:C:2014:2088, 36 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją.

23 2014 m. liepos 17 d. Sprendimo *Torresi*, C-58/13 ir C-59/13, EU:C:2014:2088, 56 punktą.

46. Joje visų pirma užtikrinta pusiausvyra tarp teisininkams migrantams „automatiškai“ suteikiamos teisės registruotis priimančiosios valstybės narės kompetentingoje institucijoje, šiai iš anksto netikrinant jų profesinės kvalifikacijos (3 straipsnio 2 dalis), ir būtinybės informuoti teisinių paslaugų vartotojus apie tokių teisininkų kompetencijos sritį – todėl teisininkai migrantai gali verstis advokato praktika pagal savo kilmės šalies profesinį vardą tik jeigu jis nurodytas jų kilmės valstybės narės kalba (4 straipsnio 1 dalis)²⁴.

47. Antra, teisininkams migrantams suteikta teisė teikti konsultacijas teisės klausimais ir atstovauti klientams bei juos ginti, prireikus kartu su teisininku, kuris verčiasi praktika atitinkamoje teisminėje institucijoje (5 straipsnis). Kad įgytų šias teises, jie privalo registruotis priimančiosios valstybės narės kompetentingoje institucijoje ir jiems taikomos toje valstybėje taikomos pareigos ir profesinės veiklos taisyklės (3 ir 6 straipsniai)²⁵.

48. Be to, nors Direktyvos 98/5 3 straipsnio 2 dalyje suderinti reikalavimai, kuriuos turi atitikti teisininkai, pageidaujantys užsiimti profesine veikla pagal kilmės šalyje vartojamą profesinį vardą, direktyva: i) nenustato jokių taisyklių dėl išimtinai vidaus situacijų (7 konstatuojamoji dalis); ii) nepažeidžia nacionalinės teisės aktų, reglamentuojančių galimybę imtis advokato praktikos ir verstis ja pagal priimančiojoje valstybėje narėje vartojamą profesinį vardą (7 konstatuojamoji dalis); ir iii) nustato, kad teisininkai privalo laikytis toje valstybėje galiojančių profesinės veiklos taisyklių (8 konstatuojamoji dalis ir 6 straipsnis)²⁶.

49. Trumpai tariant, Direktyva 98/5 yra mišraus pobūdžio direktyva, kuria reglamentuojama teisininkų migrantų, pageidaujančių verstis advokato praktika pagal savo kilmės šalyje vartojamą profesinį vardą, įsisteigimo laisvė – suderinti tam tikri aspektai, tačiau valstybėms narėms palikta nemažai autonomijos spręsti kitus klausimus. Judėjimo laisvės skatinimas derinamas su poreikiu užtikrinti vartotojų apsaugą ir teisininkų migrantų pareigų, susijusių su tinkamu teisingumo administravimu, vykdymą priimančiojoje valstybėje narėje. Todėl natūralu, kad yra galimybių kilti prieštaravimams tarp *įtraukimo* į praktikuojančių advokatų sąrašą (3 straipsnis) ir *advokato praktiką reglamentuojančių taisyklių* (6 straipsnis).

Prejudicinis klausimas

50. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės išsiaiškinti, ar Direktyvos 98/5 3 straipsnis turi būti suprantamas taip, kad pagal jį leidžiama taikyti nacionalinės teisės nuostatas, kuriomis draudžiama įtraukti vienuolius į sąrašą kaip advokatus pagal jų kilmės šalyje suteiktą profesinį vardą, nes dėl jų statuso nėra tam tikrų garantijų, kurios būtinos norint užsiimti advokato veikla.

²⁴ 9 konstatuojamoji dalis. Šiuo klausimu žr. 2000 m. lapkričio 7 d. Sprendimą *Liuksemburgas / Parlamentas ir Taryba*, C-168/98, EU:C:2000:598, kuriame Teisingumo Teismas konstatavo, „kad Bendrijos teisės aktų leidėjas, siekdamas sudaryti paprastesnes sąlygas tam tikros kategorijos teisininkams migrantams pasinaudoti pagrindine įsisteigimo laisve, pasirinko ne *a priori* kvalifikacijos patikrinimo pagal priimančiosios valstybės narės nacionalinę teisę sistemą, o veiksmų planą, pagal kurį derinamas vartotojų informavimas, apribojimai, susiję su tam tikros profesinės veiklos vykdymo apimtimi arba detaliomis taisyklėmis, įvairios taikytinos profesinės veiklos ir etikos taisyklės, privalomasis draudimas, taip pat drausminė sistema, kurioje dalyvauja kilmės valstybės narės ir priimančiosios valstybės narės kompetentingos institucijos. Teisės aktų leidėjas nepanaikino reikalavimo, pagal kurį teisininkas turėtų išmanyti savo vedamoms byloms taikytiną nacionalinę teisę, tačiau tiesiog atleido jį nuo pareigos iš anksto įrodyti tokį išmanymą“ (43 punktą). Pridursiu, kad, kadangi Graikijoje ir Kipre advokatams suteikiamas profesinis vardas yra toks pat („Δικηγόρος“), mano nuomone, DSA galėtų pagrįstai reikalauti, kad *Monachos Eirinaios* nurodytų, jog jo profesinis vardas suteiktas ne Graikijoje – galbūt po šio vardo vartodamas „(Κύπρος)“. Žr. šios išvados 8 ir 9 punktus.

²⁵ Žr. Komisijos pasiūlymo 2 punktą.

²⁶ Taip pat žr. Komisijos pasiūlymo 3.3 punktą, kuriame pabrėžiama, kad pasiūlyme apsiribojama *minimalių reikalavimų*, kuriuos privalo atitikti teisininkai migrantai, nustatymu. Likusiais klausimais jame visų pirma daroma nuoroda į profesinės veiklos taisykles, taikytinas pagal priimančiojoje valstybėje narėje vartojamą profesinį vardą šioje valstybėje advokato praktika besiverčiantiems teisininkams.

51. *Monachos Eirinaios* ir Komisija teigia, kad pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją Direktyvos 98/5 3 straipsnyje buvo visiškai suderintos atitinkamos nuostatos. Pažymėjimo, patvirtinančio registraciją kilmės valstybės narės kompetentingoje institucijoje, pateikimas yra vienintelė sąlyga, kurią suinteresuotasis asmuo turi įvykdyti, kad būtų užregistruotas priimančiojoje valstybėje narėje²⁷. Tai, ar po to dėl tokio asmens yra įvairių garantijų, kurios būtinos norint verstis advokato praktika, vėlesniame proceso etape patikrina atitinkama advokatūra.

52. Komisija priduria, kad klausimas, ar Direktyvos 98/5 7 straipsnio 1 dalis (kurioje reglamentuojamos drausminės procedūros, taikomos tais atvejais, kai teisininkas, besiverčiantis advokato praktika pagal savo kilmės šalies profesinį vardą, nevykdo priimančiojoje valstybėje narėje galiojančių išipareigojimų) taikytina *Monachos Eirinaios*, nepatenka į šios bylos, kuri susijusi tik su jo teise būti įtrauktam į DSA tvarkomą sąrašą, nagrinėjimo sritį.

53. Per posėdį DSA nurodė, kad, jeigu Direktyvos 98/5 3 straipsnio 2 dalį ir 6 straipsnio 1 dalį aiškintume sistemiškai, atsižvelgdami į jos konstatuojamąsias dalis, būtų galima padaryti išvadą, kad advokatūra gali atsisakyti įtraukti teisininką, siekiantį verstis advokato praktika pagal savo kilmės šalyje įgytą profesinį vardą, į sąrašą, kai atsižvelgiant į pateiktus dokumentus akivaizdu, kad yra nacionalinėje teisėje numatytų su advokato veikla nesuderinamų aplinkybių.

54. Graikijos vyriausybė teigia, kad Direktyvos 98/5 3 straipsnis turėtų būti aiškinamas kartu su jos 6 straipsniu. Jeigu vienuolis turėtų būti įtrauktas į DSA tvarkomą sąrašą pagal savo kilmės šalies profesinį vardą, jis turėtų būti nedelsiant iš jo išbrauktas pagal Graikijoje galiojančias profesinės veiklos ir etikos taisykles. Tai būtų absurdiškas rezultatas. Graikijos vyriausybė mano, kad vienuolis neturi nepriklausomumo, kuris būtinas verčiantis advokato praktika.

55. Nyderlandų vyriausybė teigia, kad Direktyvos 98/5 3 straipsnis turėtų būti aiškinamas taip, kad jo neatitinka nacionalinės teisės aktai, kuriais draudžiama įtraukti vienuolį į praktikuojančių advokatų sąrašą pagal jo kilmės šalyje įgytą profesinį vardą. Direktyvos 6 straipsnyje nėra išsamiai reglamentuotos profesinės veiklos ir etikos taisyklės, todėl jos turėtų būti išnagrinėtos atsižvelgiant į kitas antrinės teisės nuostatas, kaip antai Direktyvos 2006/123 25 straipsnio 1 dalies a punktą.

Įtraukimas į sąrašą pagal Direktyvos 98/5 3 straipsnį

56. Direktyvos 98/5 3 straipsnio 2 dalis susijusi vien su teisininkų migrantų registracija priimančiosios valstybės narės kompetentingoje institucijoje. Joje nurodyta, kad tokia institucija „įregistruoja advokatą“ jam pateikus atitinkamą pažymėjimą.

57. Šia nuostata siekiama panaikinti nacionalinės teisės nuostatų dėl įtraukimo į kompetentingų institucijų tvarkomus sąrašus sąlygų skirtumus, todėl joje įtvirtintas teisininkų migrantų profesinių vardų abipusio pripažinimo mechanizmas (žr. šios išvados 43 punktą). Ja suderintos *visos* išankstinės sąlygos, kurias būtina įvykdyti siekiant pasinaudoti šios direktyvos suteikta įsisteigimo teise. Advokatas, pageidaujantis verstis nuolatine advokato praktika kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje jis įgijo savo profesinę kvalifikaciją, turi registruotis tos valstybės narės kompetentingoje institucijoje. Tokia institucija šią registraciją atlieka „atsižvelgdama į pažymėjimą apie jo registraciją kilmės valstybės narės kompetentingoje institucijoje“²⁸.

58. Pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją *vienintelė* sąlyga, kuri gali būti keliama dėl registracijos, yra reikalavimas suinteresuotajam asmeniui pateikti priimančiosios valstybės narės kompetentingai institucijai tokį pažymėjimą. Tokiu atveju priimančioji valstybė narė privalo įregistruoti tokį asmenį ir jis gali joje verstis praktika pagal kilmės valstybėje narėje suteiktą profesinį

27 2006 m. rugsėjo 19 d. Sprendimo *Wilson*, C-506/04, EU:C:2006:587, 66 ir 67 punktai.

28 2014 m. liepos 17 d. Sprendimo *Torresi*, C-58/13 ir C-59/13, EU:C:2014:2088, 38 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija.

vardą²⁹. Šią analizę patvirtina Komisijos pasiūlymas, kuriame prie pastabų dėl 3 straipsnio nurodyta, kad „įsiregistravus *teisė verstis veikla suteikiama automatiškai*, jeigu prašymą pateikęs asmuo pateikia registracijos kilmės valstybės narės kompetentingoje institucijoje įrodymų“ (išskirta mano). Įsiregistravęs teisininkas migrantas jau gali pradėti verstis advokato praktika priimančiojoje valstybėje narėje.

59. Taigi, Teisingumo Teismas jau yra konstatavęs, kad Italijos piliečiai, kurie, įgiję universitetinį teisinį išsilavinimą Italijoje, vėliau gavo universitetinio teisinio išsilavinimo diplomus Ispanijoje ir buvo įtraukti į advokatų sąrašą toje valstybėje narėje, turi būti laikomi atitinkančiais visas sąlygas, būtinas jiems įtraukti į Italijos advokatūros advokatų sąrašą, kai jie pateikia pažymėjimą apie savo registraciją Ispanijoje³⁰.

60. Tokio paties požiūrio Teisingumo Teismas laikėsi Sprendime *Wilson*, kuriame nurodė, kad reikalavimas advokatams, besiverčiantiems praktika pagal kilmės šalyje vartojamą profesinį vardą, sudalyvauti pokalbyje, kad Advokatų taryba galėtų patikrinti, ar jie moka priimančiosios valstybės narės administracines ir teismuose vartojamas kalbas, prieštarauja Direktyvai 98/5³¹.

61. Iš šios jurisprudencijos išplaukia, kad valstybės narės neturi diskrecijos nustatyti papildomų reikalavimų dėl teisininkų migrantų registracijos pagal jų kilmės šalyje suteiktą profesinį vardą.

62. Taigi vienu lygmeniu atsakyti į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateiktą klausimą nėra sudėtinga. Pagal Direktyvos 98/5 3 straipsnio 2 dalį draudžiama nustatyti papildomą sąlygą – kaip antai sąlygą nebūti vienuoliu – dėl registracijos pagal teisininko kilmės šalyje suteiktą profesinį vardą.

63. Ar šią išvadą paneigia Direktyvos 98/5 3 ir 6 straipsnių aiškinimas kartu ir galiojančios nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias teisininkai, kurie yra vienuoliai (arba jais tampa), turi būti nedelsiant išbraukti iš praktikuojančių advokatų sąrašo arba kuriose numatytos tam tikros pareigos, kaip antai reikalavimas turėti buveinę ir kontorą pirmosios instancijos teismo, prie kurio atitinkamas asmuo yra priskirtas, apylinkėje arba gauti atlygį už teikiamas paslaugas?

64. Atsižvelgiant į Teisingumo Teismui pateiktą informaciją atrodo, kad nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią vienuoliams draudžiama *tapti* advokatais, pakartota kaip draudimas *būti* vienuoliu ir *verstis* advokato *praktika*³². Ar taip iš tiesų yra atsižvelgiant į teisingą nacionalinės teisės aiškinimą, turi patikrinti nacionalinis teismas. Kitos nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis remiasi DSA ir Graikijos vyriausybė, susijusios su pareiga būti nepriklausomam, visiškai atsiduoti savo profesijai ir turėti buveinę bei kontorą pirmosios instancijos teismo, prie kurio advokatas yra priskirtas, apylinkėje, taip pat su draudimu teikti paslaugas neatlygintinai. Iš esmės nurodoma, kad vien būdamas vienuoliu asmuo „pažeis“ profesinės veiklos taisyklės, todėl jis visų pirma neturėtų būti įtrauktas į praktikuojančių advokatų sąrašą.

65. Šios analizės pradžioje svarbu prisiminti, koks tiksliai klausimas keliamas (ir taip pat svarbu – koks *nekeliamas*) šioje byloje. Ši byla susijusi su teisininku migrantu, siekiančiu įsisteigti ir verstis advokato praktika pagal savo kilmės šalyje suteiktą profesinį vardą. Ji *nesusijusi* su Graikijos arba bet kurios kitos valstybės narės teise nustatyti sąlygas, kuriomis asmuo gali įgyti advokato statusą pagal jos *pačios* teisės nuostatas ir verstis praktika pagal jos *pačios* suteiktą profesinį vardą.

29 2014 m. liepos 17 d. Sprendimo *Torresi*, C-58/13 ir C-59/13, EU:C:2014:2088, 39 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija.

30 2014 m. liepos 17 d. Sprendimo *Torresi*, C-58/13 ir C-59/13, EU:C:2014:2088, 9 ir 40 punktai.

31 2006 m. rugsėjo 19 d. sprendimo, C-506/04, EU:C:2006:587, 77 punktas. Taip pat žr. 2006 m. rugsėjo 19 d. Sprendimo *Komisija / Liuksemburgas*, C-193/05, EU:C:2006:588, 40 punktą.

32 Advokatūros kodekso 7 straipsnio 1 dalies a punktas, žr. šios išvados 22 punktą.

66. Ar Direktyvos 98/5 6 straipsnis valstybei narei leidžia uždrausti asmeniui, kuris atitinka 3 straipsnyje nurodytus registracijos reikalavimus, verstis advokato praktika joje pagal jo kilmės šalyje suteiktą vardą, remiantis tuo, kad, priėmęs religinius įžadus, jis *per definitionem* negali elgtis taip, kaip reikalaujama, ir nėra garantijų, būtinų norint verstis advokato praktika?

67. Manau, kad sprendžiant šį klausimą reikėtų analitiškai atskirti, pirma, specialiąją nuostatą, pagal kurią dvasininkas arba vienuolis negali būti advokatas, ir, antra, įvairias atskiras profesinės veiklos ir etikos taisykles, kuriomis remiasi DSA (pavyzdžiui, susijusias su visišku atsidavimu savo, kaip advokato, pareigoms arba su buveinės ir kontoros turėjimu tam tikroje apylinkėje).

68. Nesutinku, kad pirmoji nuostata iš tiesų turi būti priskiriama prie profesinės veiklos taisyklių, kurios pagal Direktyvos 98/5 6 straipsnį patenka į priimančiosios valstybės narės kompetencijos sritį. Man atrodo, kad, atidžiau išnagrinėjus, tokia nuostata yra taisyklė, pagal kurią tam tikrų *požymių* turintiems asmenims neturėtų būti leidžiama verstis advokato praktika. Daroma žodžiais neišreikšta prielaida: kadangi asmuo A turi tokių *požymių*, pradėjęs verstis praktika jis neišvengiamai *elgsis* tam tikru būdu, kuris nepriimtinas pagal etikos kodeksą. Tačiau tai yra prielaida, o profesinės veiklos ir etikos taisyklėmis turi būti reglamentuojamas faktinis, o ne numanomas elgesys ateityje. Jeigu mano ką tik pateiktame pavyzdyje „vienuolis“ būtų pakeistas „rusvaplaukiu“, iš karto taptų aišku, kodėl tokia nuostata iš tiesų nėra profesinės veiklos ir etikos taisyklė.

69. Dar pridurčiau, kad, kiek suprantu, dėl tokios nuostatos neigiamą poveikį patyręs asmuo faktiškai netektų procedūrinių garantijų, nustatytų Direktyvos 98/5 7 ir 9 straipsniuose. Jeigu būtų daroma prielaida, kad rusvaplaukis asmuo (pavyzdžiui) automatiškai pažeis kliento konfidencialumą, todėl jam būtų iš anksto taikomos drausminės priemonės – jis būtų išbrauktas iš praktikuojančių advokatų sąrašo net nepradėjęs verstis praktika, kaip būtų galima užtikrinti realią apsaugą pagal 7 straipsnyje numatytą kruopščiai priimančiosios valstybės narės ir kilmės valstybės narės vykdomą dvišalę procedūrą arba taikant teisę kreiptis į teismą pagal 9 straipsnį?

70. Kadangi Direktyvos 98/5 6 straipsnyje kalbama tik apie profesinės veiklos taisykles, galima daryti išvadą, kad nacionalinės teisės nuostata, kurioje numatytas absoliutus draudimas vienuoliui verstis advokato praktika, negali būti taikoma teisininkui migrantui, kuris atitinka 3 straipsnyje numatytas registracijos sąlygas ir siekia verstis advokato praktika pagal savo kilmės šalyje įgytą profesinį vardą.

71. O kaip dėl pirma nurodytų antrosios kategorijos taisyklių?

72. Iš Direktyvos 98/5 6 straipsnio 1 dalies išplaukia, kad teisininkui, besiverčiančiam advokato veikla pagal savo buveinės šalies profesinį vardą priimančiosios valstybės narės teritorijoje, taikomos tos pačios profesinės veiklos taisyklės kaip ir teisininkui, besiverčiančiam advokato praktika pagal šios valstybės narės profesinį vardą³³. Taigi, atsižvelgiant į tos direktyvos 6 ir 7 straipsnius galima daryti išvadą, kad toks advokatas privalo laikytis dviejų profesinės veiklos ir etikos taisyklių grupių: savo kilmės valstybės narės taisyklių ir priimančiosios valstybės narės taisyklių. Priešingu atveju jam gali būti skiriamos drausminės nuobaudos ir kilti profesinė atsakomybė³⁴.

73. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, manau, kad priimančiosios valstybės narės kompetentingos institucijos neturi teisės iš anksto *daryti prielaidos*, jog dėl to, kad atitinkamas asmuo yra priėmęs religinius įžadus (arba jis yra ateistas ar tam tikros politinės arba filosofinės grupės narys), jis savo elgesiu automatiškai ir neišvengiamai pažeis toje valstybėje narėje advokatams taikomas drausmines nuostatas. Priešingai, jos privalo laukti ir stebėti, kaip atitinkamas asmuo faktiškai *elgiasi versdamasis praktika*. Juk būtent tai ir turi reglamentuoti profesinės veiklos ir etikos taisyklės.

33 2011 m. vasario 3 d. Sprendimo *Ebert*, C-359/09, EU:C:2011:44, 39 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija.

34 2006 m. rugsėjo 19 d. Sprendimo *Wilson*, C-506/04, EU:C:2006:587, 74 punktas.

74. Kaip Teisingumo Teismas nurodė Sprendime *Jakubowska*, profesinės veiklos ir etikos taisyklės, priešingai nei sąlygos, kurias reikia įvykdyti norint užsiregistruoti, nėra suderintos, todėl jos gali labai skirtis nuo kilmės valstybėje narėje galiojančių taisyklių. Šių taisyklių nesilaikymas gali lemti advokato išbraukimą iš sąrašo priimančiojoje valstybėje narėje³⁵. Tame sprendime Teisingumo Teismas taip pat pabrėžė, kad interesų konflikto nebuvimas yra būtinas verčiantis advokato praktika, todėl reikalaujama, kad advokatas būtų nepriklausomas nuo viešosios valdžios, kitų rinkos dalyvių bei trečiųjų asmenų ir niekaip nebūtų jų veikiamas. Taigi aplinkybė, kad tam tikros profesinės veiklos ir etikos taisyklės gali būti laikomos griežtomis, savaime nėra kritikuotina. Tačiau, be to, kad šios taisyklės turėtų būti taikomos visiems toje valstybėje narėje registruotiems advokatams, būtina, kad jos neviršytų to, kas reikalinga jų tikslui pasiekti³⁶.

75. Atliekant būtiną įvertinimą visų pirma reikia nustatyti nacionalinės teisės aktų tikslus³⁷. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė, kad draudimas vienuoliams tapti advokatais nustatytas todėl, kad viešasis interesas reikalauja advokato atsiduoti tik savo pareigų vykdymui, be to, advokato veiklos vykdymas susijęs su konfliktais, o tai nesuderinama su dvasiškio statusu. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat mini profesinio nepriklausomumo ir laisvės vesti bylas reikalavimą. Tarp konkrečių papildomų profesinės veiklos ir etikos taisyklių, kuriomis remiamasi ir kurių, kaip teigiama, vienuolis negalėtų laikytis, yra pareiga turėti buveinę ir fizinę kontorą pirmosios instancijos teismo, prie kurio atitinkamas advokatas yra priskirtas, apylinkėje, taip pat draudimas teikti paslaugas neatlygintinai.

76. Manau, kad išdėstytuose motyvuose sujungta tai, kas iš tiesų gali būti vadinama „tikslais“ (ir iš tiesų pagirtiniais tikslais) – apsaugoti tinkamą teisingumo administravimą ir užtikrinti, kad klientui būtų prieinamos nešališkos konsultacijos ir tinkamas profesionalus atstovavimas – ir jau minėta prielaida, kad religinius įžadus davęs asmuo „akivaizdžiai“ negalės elgtis taip, kad jo elgesys būtų suderinamas su tais tikslais. Atsižvelgiant į konkrečias su konkrečios advokato profesine veikla susijusias aplinkybes, ši prielaida iš tiesų gali būti teisinga. Tačiau ji gali būti ir klaidinga. Tai geriausiai pademonstruoja du (išgalvoti) pavyzdžiai.

77. Vienuolis X advokato profesinę praktiką, kuria verčiasi, vertina kaip antraeilę šalutinę intelektinę veiklą, kuri papildo jo religinį gyvenimą. Jis nuolat atsisako imtis „blogų“ žmonių bylų; jo teikiamos teisinės konsultacijos visada visais požiūriais atitinka tai, ką, jo moraliniu įsitikinimu, turėtų daryti klientas, kad nepažeistų bažnyčios religinio mokymo; jo nuolat nėra apylinkėje, kuriai jis priskirtas kaip advokatas. Akivaizdu, kad jo *veikla* faktiškai pažeidžia priimančiosios valstybės narės detalias profesinės veiklos ir etikos taisykles, taip pat neatitinka šių taisyklių viešojo intereso tikslų. Aišku, kad priimančiosios valstybės narės kompetentingos institucijos gali (ir, tiesą sakant, privalo) iškelti vienuoliui X drausminę bylą. Atsižvelgiant į mano nurodytas aplinkybes, išnagrinėjus tokią bylą bus priimtas sprendimas jį išbraukti iš priimančiojoje valstybėje narėje tvarkomo sąrašo (dar pridurčiau, kad jam gali kilti problemų ir pagal kilmės valstybės narės drausmines nuostatas). Tačiau visa tai atsitiktų laikantis tinkamų procedūrų ir vienuolis X turėtų galimybę kreiptis į teismą ir apskūsti sprendimą dėl jo išbraukimo iš sąrašo.

78. Vienuolis Y su savo religiniais vadovais aptaria profesinius reikalavimus, kurių turės laikytis, jeigu ims verstis advokato praktika. Jie papunkčiui kartu išnagrinėja taikytinas nuostatas. Jis gauna reikiamą atleidimą nuo įžadų, kad galėtų turėti tinkamą buveinę ir kontorą apylinkėje, kuriai priskirtas. Sutariama, kad už teikiamas paslaugas jis ims įprastą atlygį, kurį perduos nurodytiems labdaros tikslams. Jis atleidžiamas nuo oficialaus dalyvavimo bendruomenės pamaldose darbo dienomis, kad galėtų visiškai atsiduoti advokato pareigoms. Jo religiniai vadovai sutinka gerbti jo profesinį

35 2010 m. gruodžio 2 d. sprendimo, C-225/09, EU:C:2010:729, 57 punktą.

36 2010 m. gruodžio 2 d. Sprendimo *Jakubowska*, C-225/09, EU:C:2010:729, 59–62 punktai.

37 Šiuo klausimu ir tik pagal analogiją žr. 1999 m. spalio 21 d. Sprendimo *Zenatti*, C-67/98, EU:C:1999:514, 26 ir 30 punktus.

nepriklausomumą. Tokiomis aplinkybėmis vienuolis Y pradeda verstis advokato praktika; jo, kaip advokato, *veikla* – nepriekaištinga. Akivaizdu, kad mano nurodytomis aplinkybėmis būtų objektyviai nepateisinama jam iškelti drausminę bylą, o juo labiau išbraukti iš advokatų sąrašo. Nors yra vienuolis, jis laikosi atitinkamų profesinės veiklos ir etikos taisyklių.

79. Sąmoningai pateikiau išgalvotus pavyzdžius. Teisingumo Teismui nepriklauso spėlioti, kas nutiks, jeigu arba kai *Monachos Eirinaios* pradės verstis advokato praktika. Šioje byloje darau vienintelę išvadą – ir, mano pagarbiu siūlymu, tai yra vienintelis šios istorijos aspektas, kurį Teisingumo Teismas turėtų aptarti atsakyme į prejudicinį klausimą – kad pagal Direktyvos 98/5 6 straipsnį valstybei narei neleidžiama automatiškai uždrausti asmeniui, kuris atitinka 3 straipsnyje nurodytus registracijos reikalavimus, verstis joje advokato praktika pagal jo kilmės šalies suteiktą vardą, remiantis tuo, kad, priėmęs religinius įžadus, jis *per definitionem* negali elgtis taip, kaip reikalaujama, ir nėra garantijų, būtinų norint verstis advokato praktika.

Išvada

80. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Symvoulío tis Epikrateias* (Valstybės Taryba, Graikija) užduotą klausimą:

1998 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 98/5/EB, skirtos padėti teisininkams verstis nuolatine advokato praktika kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje buvo įgyta kvalifikacija, 3 straipsnio 2 dalis turi būti suprantama taip, kad pagal ją negalima taikyti nacionalinės teisės nuostatos, draudžiančios įtraukti asmenį į advokatų sąrašą pagal jo kilmės šalyje suteiktą profesinį vardą, motyvuojant tuo, kad jis yra vienuolis. Pagal direktyvos 6 straipsnį valstybei narei neleidžiama automatiškai uždrausti asmeniui, kuris atitinka 3 straipsnyje nurodytus registracijos reikalavimus, verstis joje advokato praktika pagal jo kilmės šalies suteiktą vardą, remiantis tuo, kad, priėmęs religinius įžadus, jis *per definitionem* negali elgtis taip, kaip reikalaujama, ir nėra garantijų, būtinų norint verstis advokato praktika.